

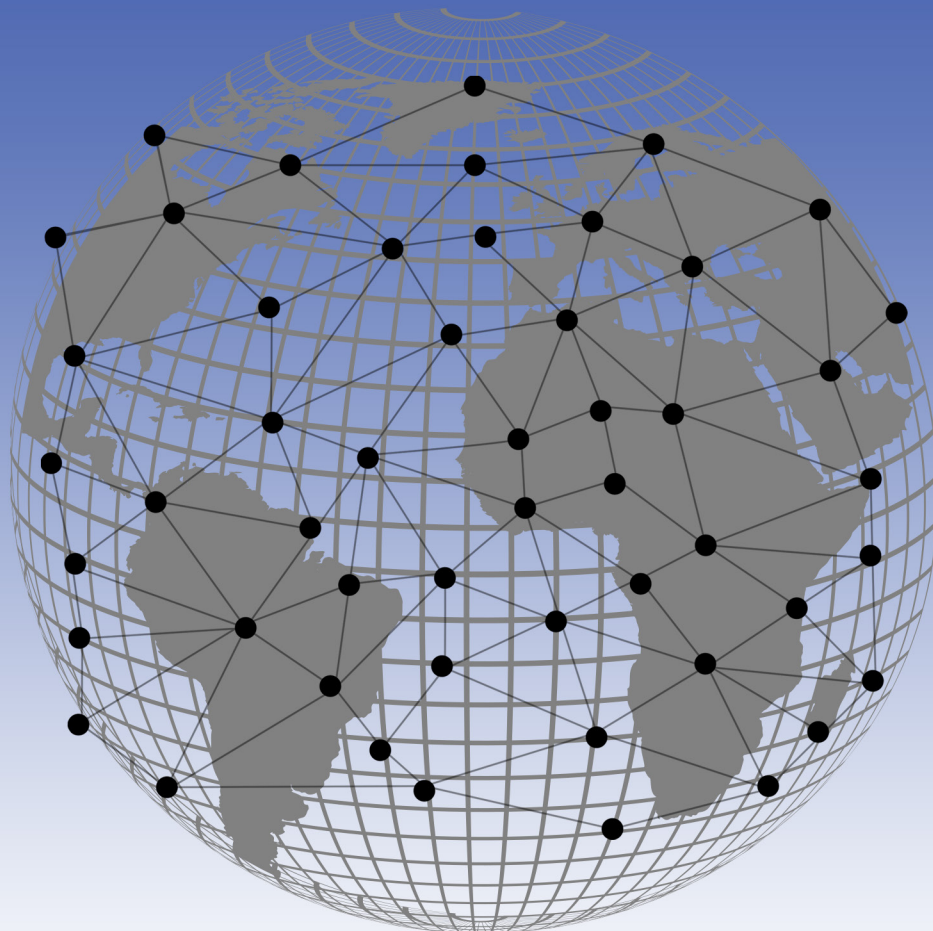

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش چهل و نهم)

در این شماره می‌خوانید:

- اهمیت توسعه روابط ترکیه و پاکستان از منظر ترانزیتی برای ایران
- تحلیل صندوق بین‌المللی پول از چشم‌انداز فروپاشی انسجام اقتصادی جهان در پی وقوع تنش‌های ژئوپلیتیکی: آسیا در معرض جدی ریسک ناشی از بحران
- فشار آمریکا به اتحادیه اروپا برای ممنوعیت صادرات تراشه به چین
- گزارش «چشم‌انداز سالانه انرژی جهان» آژانس بین‌المللی انرژی اعلام کرد: احتمال قطعی عدم بازیابی موقعیت روسیه در بازار جهانی انرژی در پی تحریم غرب در واکنش به حمله این کشور به اوکراین

آبان ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش

مركز پژوهش های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش چهل و نهم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: آبان ۱۴۰۱

واژه‌های کلیدی: صادرات تراشه، کاهش قیمت انرژی، معافیت از تحریم‌ها، صادرات غلات، گازهای گلخانه‌ای، گسست‌های اقتصادی، مازاد بودجه

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۱۰	تحولات منطقه‌ای
۱۳	داده‌های تازه

درآمد

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک‌سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است و از دیگر سو کشور به صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، باهدف بررسی رویدادهای بااهمیت از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دلایه جهانی و منطقه‌ای به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دلایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

روسیه به بازار جهانی انرژی باز نخواهد گشت

آژانس بین‌المللی انرژی (IEA) در گزارش "چشم‌انداز سالانه انرژی جهان" که اخیراً منتشر شد، اعلام کرد این احتمال وجود دارد که در پی تحریم غرب در واکنش به حمله روسیه به اوکراین، روسیه «هرگز» قادر به بازیابی موقعیت خود در بازار جهانی انرژی نگردد.

از منظر این نهاد جنگ اوکراین منجر به تغییر شگرف جهت‌گیری تجارت جهانی انرژی شده است و موقعیت روسیه در این بازار را با نزول تدریجی و پیوسته‌ای مواجه ساخته است. هر چند که در پی اتخاذ سیاست به صفر رساندن انتشار گازهای گلخانه‌ای اروپا، بنیان روابط تجاری مبتنی بر سوخت‌های فسیلی اروپا با روسیه تضعیف شده بود، اما در حال حاضر این گسست با سرعتی در حال وقوع است که کمتر کسی قادر به تصور آن بود. لذا بر اساس هیچ یک از سناریوهای محتمل، صادرات سوخت فسیلی روسیه هرگز به روال سابق و حجم صادرات در سال ۲۰۲۱ باز نخواهد گشت. بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی، پیش‌بینی می‌شود که درآمدهای نفت و گاز روسیه در سال‌های آتی به بیش از نصف کاهش یابد و از حدود ۷۵ میلیارد دلار در سال گذشته به کمتر از ۳۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۳۰ برسد.

تحریم‌های غرب، روسیه را که پیشتر حدود ۲۰ درصد از سوخت‌های فسیلی جهان را تأمین می‌کرد، وادار به تغییر بازارهای صادرات انرژی خود به سمت بازارهای آسیایی نمود؛ این در حالی است که بر اساس اطلاعات آژانس بین‌المللی انرژی، روسیه در یافتن بازار برای تمامی محصولاتش که در گذشته به اروپا صادر می‌شد، ناموفق بوده است.

از منظر آژانس انرژی به دلیل عدم اطمینان در مورد تقاضا و همچنین دسترسی محدود به سرمایه و فناوری‌های بین‌المللی برای توسعه بخش‌های چالش برانگیزتر و پروژه‌های LNG (گاز طبیعی مایع)، در بلندمدت چشم‌انداز روشنی در توسعه این حوزه‌ها وجود ندارد.

به طور کلی، طبق گزارش آژانس بین‌المللی انرژی، در حال حاضر جهان با "بحرانی با عمق و پیچیدگی بی سابقه در انرژی" و با یک «تغییر جهت‌گیری عمیق در تجارت بین‌المللی انرژی» مواجه است. آژانس پیش‌بینی می‌کند که احتمالاً بحران انرژی کشورها را وادار خواهد ساخت که به جریان انتقال انرژی خود سرعت ببخشند، زیرا انرژی‌های خورشیدی، بادی و همچنین وسایل نقلیه الکتریکی نسبت به سوخت‌های فسیلی، در برابر بحران‌های سیاسی و تحریم‌ها، از آسیب‌پذیری کمتری برخوردارند.

فشار آمریکا به اتحادیه اروپا برای ممنوعیت صادرات تراشه به چین

اخیراً ایالات متحده از اتحادیه اروپا خواسته تا ممنوعیت صادرات نیمه‌هادی‌ها را به چین اعمال کند. معاون

وزیر بازرگانی ایالات متحده اعلام کرد که ایالات متحده به زودی با متحدان خود توافق نامه‌ای امضا خواهد کرد که دسترسی چین به ابزارهای پیشرفته ساخت تراشه را محدود می‌کند. دولت بایدن از اتحادیه اروپا خواسته اطلاعات صادرات این محصولات به چین را به اشتراک بگذارد و اجرای آن را هماهنگ کند تا محدودیت‌های دوجانبه ایالات متحده در صادرات به چین، مشابه آنچه آمریکا و اتحادیه اروپا در اوایل امسال با مسکو انجام دادند، را تقویت کند. از اوایل سال ۲۰۲۰، ایالات متحده هلند را از صادرات تجهیزات لیتوگرافی اشعه ماوراء بنفش شدید (EUV) خود که در ساخت تراشه‌های کوچک‌تر از ۲۲ نانومتر استفاده می‌شود، به چین منع کرده است. در ژوئیه سال جاری، ایالات متحده بر ASML Holding NV فشار آورد تا فروش ابزارهای لیتوگرافی خود را به چین متوقف کند. در ۷ اکتبر، دفتر صنعت و امنیت وزارت بازرگانی ایالات متحده (BIS) مجموعه‌ای از محدودیت‌های جدید را معرفی کرد که فروش تراشه‌های پیشرفته و تجهیزات ساخت تراشه توسط شرکت‌های آمریکایی را به چین ممنوع می‌کند. اما تاکنون، در حالی که ممنوعیت ایالات متحده ابزارهای لیتوگرافی بسیار پیشرفته EUV را پوشش می‌دهد، واشنگتن رسماً گسترش این ممنوعیت را برای پوشش DUV اعلام نکرده است.

وزارت بازرگانی ایالات متحده به دنبال حمایت متحدان برای اعمال ممنوعیت صادرات تراشه به چین و همزمان در نظر گرفتن محدودیت‌هایی بر سایر انواع فناوری مانند محاسبات کوانتومی، بیوتکنولوژی و هوش مصنوعی است. در این راستا قراردادی در مورد تراشه‌ها و ابزارهای ساخت تراشه بین ایالات متحده و متحدانش در کوتاه مدت امضا خواهد شد.

اما اتحادیه اروپا تمایلی به کاهش صادرات به این میزان گسترده ندارد. با این حال ممکن است برخی کالاهایی وجود داشته باشد که پکن می‌تواند از آنها برای تقویت توان نظامی خود استفاده کند و این کالاهای مورد تحریم واقع شوند.

در ماه‌های اخیر دامنه تحریم‌های ایالات متحده از هدف قرار دادن تنها تولیدکنندگان تراشه چینی به محدود کردن فعالیت‌های تامین کنندگان تراشه یا تجهیزات بین‌المللی در سرزمین اصلی چین گسترش یافته است. برخی از شرکت‌های جهانی که می‌خواهند سرمایه‌گذاری‌های خود را در چین افزایش دهند، منتظر اقدامات متقابل چین علیه تحریم‌های آمریکا هستند.

رسانه‌های چینی مدعی‌اند که اتحادیه اروپا احتمالاً درخواست ایالات متحده برای اعمال ممنوعیت صادرات تراشه به چین را نمی‌پذیرد، زیرا این کشور اکنون بزرگترین بازار نیمه‌رساناها در جهان است و نقش مهمی در زنجیره تامین تراشه‌های جهانی دارد. از منظر آنان اگر سازندگان تراشه چینی از زنجیره تامین جهانی حذف شوند، ایالات متحده و همچنین اقتصاد جهانی آسیب خواهند دید.

اقدامات جدید اتحادیه اروپا برای کاهش قیمت انرژی

کشورهای عضو اتحادیه اروپا به منظور مهار افزایش قیمت گاز که در پی تحریم‌های ضد روسیه صورت گرفته است، تصمیم گرفتند که تا پایان ماه جاری روند خرید مشترک گاز خود را افزایش دهند. کشورهای اتحادیه اروپا به دنبال تقویت موقعیت خود در مذاکرات با تامین کنندگان و "معقول" شدن قیمت نهایی گاز هستند. در همین راستا، آنها از ارائه یک طرح "موقت" با هدف کاهش قیمت گاز حمایت کرده‌اند. این ابتکار پیشتر در اسپانیا و پرتغال اعمال شده و اخیراً فرانسه پیشنهاد داده که این طرح در سراسر اتحادیه اروپا اجرایی شود.

یکی دیگر از اقدامات، درخواست رهبران اتحادیه اروپا مبنی بر تسریع مذاکرات اتحادیه اروپا با تولیدکنندگان «قابل اعتماد» انرژی مانند نروژ و ایالات متحده بوده است؛ در حقیقت بروکسل به جای رقابت بر سر عرضه و در نتیجه افزایش قیمت سوخت، به دنبال ارتقا کلی اقتصاد خود است. نکته حائز اهمیت آنکه اتحادیه اروپا به لطف قطر، نروژ و آمریکا موفق به تنوع بخشی به منابع گاز خود شده است. البته مقامات اروپایی از قیمت گاز مایع آمریکا گلایه دارند و اظهار می‌کنند که هزینه گاز مایع آمریکا برای اتحادیه اروپا، چهار برابر بیشتر از هزینه آن برای آمریکایی‌ها تمام می‌شود که طبیعی نیست. لذا پیش بینی می‌شود که موضوع قیمت بالای گاز آمریکا در آینده نزدیک توسط رهبران اتحادیه اروپا مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

تلاش روسیه برای دریافت معافیت از تحریم‌ها به منظور تسهیل صادرات غلات

اخیراً روسیه از اتحادیه اروپا و سایر کشورهای غربی درخواست لغو تحریم‌های یک بانک دولتی خود را که در حال حاضر «سهام اصلی» معاملات کود شیمیایی و مواد غذایی روسیه را انجام می‌دهد، ارائه کرده است. این بانک در اوایل سال جاری به همراه سایر بانک‌های بزرگ روسیه، تحت تحریم‌های غرب قرار گرفت و حساب‌های آن مسدود شد.

رفع تحریم‌های این بانک دولتی روسیه، امکان احیای روابط با بانک‌های طرف معامله آن در خارج از کشور را فراهم می‌سازد و از این طریق پرداخت‌های ناشی از صادرات غلات و کود روسیه مبادله می‌گردد. تا پیش از اعمال تحریم‌های ضد روسیه، چنین پرداخت‌هایی توسط بانک‌های بین‌المللی و شعبات بانک‌های روسی در سوئیس انجام می‌شد.

شایان توجه است که قرارداد غلات اوکراین که در ماه ژوئیه به دست آمد، در اواخر ماه جاری منقضی می‌شود و مذاکرات به منظور تمدید آن در جریان است و کاهش محدودیت‌های صادرات محصولات کشاورزی روسیه به عنوان بخشی از توافق با کشورهای غربی حاصل شده است. هرچند که تحریم‌ها مستقیماً صادرات محصولات کشاورزی روسیه را هدف قرار نمی‌دهد اما محدودیت‌های خاصی در پروسه پرداخت،

حمل و نقل و بیمه را در پی داشته است که موانعی را بر سر راه صادرکنندگان روسی ایجاد کرده است. وزارت امور خارجه آمریکا اخیراً در جهت متقاعدسازی شرکت‌ها مبنی بر اینکه تحریمی علیه صادرات مواد غذایی روسیه وجود ندارد، تلاش‌هایی انجام می‌دهد. در همین راستا، این وزارتخانه نامه‌هایی به شرکت‌ها ارسال کرده تا به آنها اطمینان دهد که انجام معاملات آنها با روسیه، مشمول تدابیر محدودکننده‌ای نمی‌شود. با این وجود، مسکو بارها اعلام کرده که تحریم‌های موجود، صادرات محصولات کشاورزی را تقریباً غیرممکن ساخته و خواستار لغو آن شده است.

انتقاد چین از سیاست‌های تجاری آمریکا

وزیر امور خارجه چین، اخیراً ایالات متحده را به دلیل اعمال کنترل‌های جدید صادراتی بر پکن، ناقض قوانین تجارت آزاد دانست. از منظر وی، ایالات متحده مقررات جدیدی را برای کنترل صادرات به چین، محدود کردن سرمایه‌گذاری در چین، نقض جدی قوانین تجارت آزاد و آسیب جدی به حقوق و منافع مشروع چین، وضع کرده است که باید اصلاح شود. آمریکا باید تلاش‌های خود برای مهار و سرکوب چین را متوقف کند و موانع جدیدی برای روابط دو کشور ایجاد نکند. وی، واشنگتن را به مطالعه گزارش بیستمین کنگره ملی حزب کمونیست چین دعوت کرد تا بتواند شناخت دقیق تری از این کشور بدست آورد. شایان توجه است که اوایل ماه جاری، واشنگتن بسته جدیدی از محدودیت‌های صادراتی را وضع کرد که بر اساس آن، صنعت نیمه‌رساناهای چین را هدف قرار داده و محدودیت‌های بیشتری برای چین در دسترسی به فناوری ایالات متحده وضع کرده است.

این بسته شامل ممنوعیت صادرات تراشه‌های ساخته شده با فناوری ایالات متحده و استفاده آنها در حوزه هوش مصنوعی و ابررایانه‌ها به چین بود. علاوه بر این، بر اساس محدودیت‌های جدید، فروش تجهیزات و فناوری تولید تراشه به شرکت‌های چینی محدود شده و برای شهروندان و نهادهای آمریکایی در همکاری با تولیدکنندگان تراشه چینی محدودیت قائل شده است و آن را صرفاً منوط به کسب مجوز خاص نموده است. علاوه بر این واشنگتن، بزرگترین تولیدکننده تراشه‌های حافظه چین و ۳۰ نهاد چینی دیگر را در لیست شرکت‌های "تأیید نشده" قرار داده است که به معنای عدم امکان بررسی درخواست اعطای مجوزهای صادراتی از سوی مقامات آمریکایی است. این اقدام، شرکت‌های آمریکایی را به طور جدی از تامین هرگونه فناوری برای شرکت‌های چینی منع می‌کند. وزارت خارجه چین، اعمال کنترل‌های جدید را ناعادلانه خواند و هشدار داد که این اقدامات، نتیجه معکوس در برخواهد داشت و "به منافع شرکت‌های آمریکایی آسیب می‌رساند."

ژاپن همچنان سهام خود در پروژه انرژی روسیه را حفظ کرده است

در پی ضرب العجل روسیه به منظور تعیین تکلیف سهام شرکت سوکو تا ۱۱ نوامبر، این شرکت انرژی

ژاپنی تصمیم به حفظ ۳۰ درصد از سهام خود در نهاد جدیدی که پروژه نفت و گاز ساخالین-۱ در خاور دور روسیه را مدیریت می‌کند، گرفته است.

از منظر مقامات ژاپنی، این تصمیم، به تضمین امنیت انرژی ژاپن کمک می‌کند و یک پروژه بسیار مهم تلقی می‌شود. دولت ژاپن ۵۰ درصد از سهام SODECO را در اختیار دارد و سایر سهام در اختیار شرکت‌های خصوصی از جمله شرکت‌های تجاری Itochu و Marubeni، و همچنین شرکت‌های انرژی Japan و Inpex و Petroleum Exploration قرار دارد.

مسکو در اوایل اکتبر طرحی را برای ایجاد یک اپراتور محلی جدید برای پروژه ساخالین-۱ طراحی کرد. این پروژه در گذشته توسط غول نفتی ایالات متحده، اکسون موبیل، مدیریت می‌شد که در اوایل سال جاری در پی تحریم‌های ضد روسی غرب، از آن کناره‌گیری کرد.

علاوه بر این، اخیراً شرکت‌های میتسوبیشی و میتسویی نیز تصمیم خود مبنی بر حفظ سهام شان در پروژه ساخالین-۲، پروژه نفت و گاز دیگری که در خاور دور روسیه به یک اپراتور جدید واگذار شده است را اعلام کرد.

از سوی مقامات روسی به سهامداران خارجی، یعنی شرکت سودکو ژاپن و شرکت نفت و گاز طبیعی هند (ONGC)، یک ماه فرصت داده شد تا اعلام کنند که آیا می‌خواهند سهام خود را در شرکت جدید حفظ کنند یا خیر. اخیراً شرکت هندی ONGC تصمیم خود مبنی بر حفظ سهام خود در پروژه ساخالین-۱ را اعلام کرده است.

تحولات منطقه ای

ترکیه در پی تجارت ۵ میلیارد دلاری با پاکستان

سفیر ترکیه در اسلام آباد اخیراً اعلام کرده است که این کشور می‌کوشد تجارت با پاکستان را به حداقل ۵ میلیارد دلار طی دو تا سه سال آینده افزایش دهد، زیرا هر دو کشور پتانسیل قابل توجهی برای گسترش تجارت در بسیاری از کالاها دارند. او از پاکستان خواست تا سیستم راه آهن خود را ارتقا دهد تا با شبکه ریلی ترکیه سازگار شود و تجارت از طریق راه آهن توسعه یابد.

علاوه بر این، وی افزود، تجارت از طریق جاده‌ای به دلیل قیمت پایین نفت در ایران می‌تواند ارزان‌تر باشد. سفیر ترکیه تشکیل کمیته ای متشکل از همه ذینفعان از هر دو طرف را برای بحث در مورد گزینه‌ها و روش‌های ارتقای تجارت از طریق خطوط راه آهن و جاده پیشنهاد کرد. وی تأکید کرد: ترکیه در حال تولید خودروهای برقی است و می‌تواند در این بخش با پاکستان همکاری کند. مقامات پاکستانی نیز اعلام کردند علیرغم روابط بسیار صمیمانه، تجارت پاکستان و ترکیه به زیر یک میلیارد دلار رسیده است که دلگرم کننده

نیست و هر دو کشور باید شرایط بخش خصوصی خود را برای بهبود تجارت تسهیل کنند. از منظر مقامات پاکستانی حمل و نقل کالا بین پاکستان و ترکیه بیش از ۳۰ روز طول می‌کشد و برای کاهش زمان حمل و نقل نیاز به توسعه یک شبکه راه آهن و جاده‌ای کارآمد وجود دارد.

ایران حلقه وصل ترکیه و پاکستان محسوب می‌شود و خط ریلی اسلام‌آباد-تهران-استانبول سالهاست مطرح شده است. کوشش این دو کشور برای توسعه روابط برای ایران به عنوان حلقه وصل از منظر ترانزیتی می‌تواند واجد اهمیت باشد. توسعه گفتگوهای سه جانبه بر محور روابط تجاری میان پاکستان ترکیه و ایران می‌تواند مسیر گسترش روابط را تسهیل نماید.

حجم معاملات تجاری روسیه و عراق افزایش یافت

حجم تجارت میان روسیه و عراق تنها طی ماه‌های ژانویه تا اگوست ۲۰۲۲، به ۳۱۳،۱ میلیون دلار رسید؛ این در حالی است که حجم مبادلات تجاری میان دو کشور در کل سال گذشته، در مجموع تنها ۲۸۲،۷ میلیون دلار بود.

اگر حجم تجارت طی این چند ماه را با دو سال گذشته مقایسه کنیم، افزایش دو و نیم برابری را مشاهده خواهیم کرد. شایان ذکر است که صادرات روغن آفتابگردان، آرد گندم و خوراک دام، تأثیر بسزایی در افزایش حجم مبادلات تجاری دو کشور عراق و روسیه ایفا کرده است.

روابط فیما بین دو کشور که از طریق شورای بازرگانی روسیه و عراق پیگیری می‌شود، از ظرفیت ارتقا برخوردار است و دو کشور به دنبال فرصت‌های جدید به منظور افزایش و گسترش تجارت متقابل هستند. هرچند تحریم‌های اعمالی غرب علیه روسیه در سال جاری، مشکلاتی را بر سر راه آن ایجاد کرده است. به عنوان مثال، تسویه حساب‌های مالی در بانک‌های بین‌المللی، به ویژه از طریق دلار آمریکا، دشوارتر شده است. حجم سرمایه‌گذاری روسیه در پروژه‌های مشترک انرژی عراق، تاکنون به بیش از ۱۴ میلیارد دلار رسیده است و دو کشور تداوم همکاری‌ها در زمینه انرژی را در اولویت کاری خود قرار داده‌اند.

در حال حاضر غول نفتی روسیه لوک اویل بر روی پروژه بزرگ نفتی «بلوک ۱۰» عراق در استان مثنی کار می‌کند و تخمین زده می‌شود که تولید آن در سال ۲۰۲۴ آغاز شود. علاوه بر آن، شرکت نفتی روسیه باسنتف در حال توسعه میدان نفتی «بلوک ۱۲» در عراق است.

ترکیه امیدوار به همکاری عربستان

ترکیه به شدت به دنبال گسترش همکاری خود با عربستان سعودی و سایر کشورها است. زیرا قصد دارد که به قطب انرژی اروپا تبدیل شود. مقامات ترکیه معتقدند که موقعیت جغرافیایی ترکیه، این کشور را به یک کریدور انرژی از روسیه، ایران و عربستان سعودی مبدل ساخته است و حمل و نقل هرگونه انرژی اعم از گاز طبیعی یا نفتی از طریق این کشور، با هزینه کمتر و امنیت بیشتری همراه خواهد بود.

در همین راستا وزیر امور خارجه ترکیه اخیراً در حاشیه ششمین دوره مجمع ابتکار سرمایه گذاری آینده در ریاض اظهار کرد: "صلح در منطقه، منجر به کاهش هزینه‌های انرژی خواهد شد و دو کشور ترکیه و عربستان سعودی نیز به یکدیگر کمک می‌کنند که صلح را در منطقه به ارمغان آورند. این صلح، هزینه‌های تأمین انرژی را کاهش داده و به هر دو کشور این امکان را می‌دهد که رو به آینده پیش روند". شایان توجه است که هرچند عربستان سعودی با برخورداری از ذخایر گازی نزدیک به ۳۰۰ تریلیون فوت مکعبی، پنجمین دارنده ذخایر گازی جهان به شمار می‌رود، اما این کشور گاز صادر نمی‌کند و قصد دارد تولید خود را به منظور تأمین تقاضای محلی و حذف استفاده از نفت و سایر میعانات در تولید برق افزایش دهد.

وزیر بازرگانی عربستان، مجموع سرمایه‌گذاری عربستان در ترکیه را ۱۸ میلیارد دلار برآورد کرده است و پیش بینی کرده که در آینده نزدیک، حدود ۳ تا ۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری جدید انجام شود. اخیراً رجب طیب اردوغان، رئیس جمهور ترکیه در دیدار با ولادیمیر پوتین، توافق خود با روسیه به منظور ایجاد یک هاب گاز طبیعی در ترکیه را اعلام کرده بود. مقامات ترکیه مدعی هستند که اقدامات ترکیه، منجر به کاهش هزینه حمل و نقل و به تبع آن، کاهش هزینه انرژی خواهد شد. این امر نیز به نوبه خود، منجر به رفع معضل افزایش قیمت‌ها می‌شود که جهان را با رکود مواجه ساخته است و ترکیه از این طریق، نه تنها به حل معضل اروپا، بلکه کل جهان کمک می‌کند.

تصمیم عربستان به کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای

صندوق سرمایه گذاری دولتی عربستان، اخیراً اعلام کرد که به زودی شرکتی را با تمرکز بر سرمایه گذاری در حوزه کربن زدایی تأسیس خواهد کرد. ۸۰ درصد از سهام شرکت منطقه‌ای بازار داوطلبانه کربن متعلق به صندوق سرمایه گذاری دولتی است و تنها ۲۰ درصد باقیمانده، به شرکت سهامی گروه هلدینگ عربستان سعودی^۱ تعلق دارد. بر اساس گزارشات منتشر شده، این شرکت، به کسب و کارها در جهت کاهش انتشار کربن کمک خواهد کرد.

علت اهمیت این اقدام دولت عربستان سعودی، این است که از یک سو این کشور، یکی از بزرگترین تولیدکنندگان نفت در جهان و همچنین یکی از بزرگترین آلاینده‌های کربن در دنیا نیز هست. در واقع، نفت محرک اصلی رشد اقتصادی این کشور به شمار می‌رود و از سوی دیگر، عربستان سعودی در راستای هدف راهبردی کاهش وابستگی خود به نفت، طی سال جاری بر روی مجموعه‌ای از پروژه‌های انرژی تجدیدپذیر و فناوری‌های سبز سرمایه گذاری کرده است.

شرکت‌های سعودی علاقه ویژه‌ای نسبت به هیدروژن سبز نشان می‌دهند. در همین راستا، اخیراً شرکت

آکوا پاور^۱ عربستان سعودی به توسعه هیدروژن سبز در آفریقای جنوبی متعهد شده است. در ماه اوت، شرکت ساخت و ساز Alfanar عربستان سعودی قراردادی را برای ساخت کارخانه تولید هیدروژن سبز در مصر به امضا رساند.

شایان توجه است که در سال جاری، صندوق سرمایه گذاری دولتی عربستان، یک استراتژی سرمایه گذاری فعال را دنبال کرده است و اخیراً سرمایه گذاری هنگفتی را در شرکت‌های دولتی مصر، خودروهای لوکس، شرکت‌های بزرگ آمریکایی و غیره انجام داده اند.

مرکز تجارت بین‌المللی در جنوب ازبکستان

ازبکستان قصد بازگشایی یک مرکز تجارت بین‌المللی تحت عنوان ترمز اینترمکس^۲ در اوایل سال آینده را دارد. این مرکز به دلیل قرار گرفتن در شهر ترمز (در مرز جنوبی کشور)، تجارت خارجی ازبکستان با کشورهای آسیای مرکزی و آسیای جنوبی از جمله تاجیکستان، ترکمنستان، افغانستان، پاکستان، ایران و سایر کشورها را هم به لحاظ حجم و هم گستره، به میزان قابل توجهی افزایش خواهد داد.

این مرکز تجاری، شامل مراکز خرید و منطقه آزاد تجاری به مساحت ۲۶۰۰۰۰ متر مربع است که کارآفرینان را قادر می‌سازد تا در هنگام واردات کالا بدون پرداخت عوارض گمرکی، تجارت خرده فروشی و عمده فروشی خود را به انجام برسانند. پروژه ساخت این مرکز تجاری در حال حاضر در مرحله تکمیل است و راه اندازی آن، برای سه ماهه اول سال ۲۰۲۳ برنامه ریزی شده است. ازبکستان در سال‌های اخیر از انزواگرایی تاریخی روگردان شده و می‌کوشد اقتصاد خود را با اقتصادهای منطقه و جهان پیوند دهد.

داده های تازه

آسیا و جهان با خطرات رو به رشد ناشی از گسست‌های اقتصادی روبروست

تحلیل تازه صندوق بین‌المللی پول نشان می‌دهد که وقوع تنش‌های ژئوپلیتیکی، چشم‌انداز فروپاشی انسجام اقتصادی جهان را افزایش داده است؛ امکان غلبه رقابت استراتژیک و نگرانی‌های امنیت ملی بر مزایای مشترک اقتصادی تجارت جهانی وجود دارد.

از منظر صندوق بین‌المللی پول، به دلیل وابستگی متقابل بین اقتصادها، چنین چشم‌اندازی به ویژه برای آسیا، بسیار پرهزینه خواهد بود. به عنوان مثال، آسیا حدود نیمی از واردات ایالات متحده و یک سوم واردات اروپا را تأمین می‌کند. در واقع، کشورهای آسیایی تقریباً نیمی از تقاضای جهانی برای کالاهای کلیدی را تأمین می‌کنند.

صندوق بین‌المللی پول در جدیدترین چشم‌انداز اقتصادی منطقه‌ای خود برای آسیا و اقیانوسیه، علائم اولیه

1-ACWA Power

2-the Termez-Intermex International Trade Center

نگران کننده ای از گسست اقتصادی را مستند کرده و شواهدی از پیامدهای بالقوه انحلال پیوندهای تجاری جهانی ارائه کرده است.

یکی از این نشانه‌ها، ناشی از وقوع عدم اطمینان‌ها در سیاست تجاری است. این اتفاق در سال ۲۰۱۸ و در بحبوحه تنش‌های میان ایالات متحده و چین افزایش یافت؛ پس از آن، در پی تهاجم روسیه به اوکراین، مجدداً ابهامات در تجارت افزایش یافته است زیرا تحریم‌ها علیه روسیه باعث ایجاد عدم اطمینان در مورد روابط تجاری در آینده شده است.

عدم اطمینان سیاست‌های مرتبط با تجارت حتی در فقدان وجود محدودیت‌های واقعی، می‌تواند فعالیت اقتصادی را با چالش مواجه کند. زیرا از یک سو شرکت‌ها، روند استخدام و سرمایه گذاری خود را متوقف می‌کنند و از سوی دیگر، احتمال به تعویق انداختن ورود به بازار توسط شرکت‌های جدید، افزایش می‌یابد. تحلیل صندوق بین‌المللی پول حاکی از آن است که وارد شدن یک شوک معمولی و عدم قطعیت سیاست تجاری، مانند افزایش تنش‌های میان آمریکا و چین در سال ۲۰۱۸، حتی پس از گذشت دو سال، منجر به کاهش حدود ۳٫۵ درصدی سرمایه‌گذاری و ۰٫۴ درصدی تولید ناخالص داخلی و همچنین افزایش ۱ درصدی نرخ بیکاری می‌شود. هرچند که در این فرایند، تمامی کشورها به صورت یکسان، آسیب پذیر نیستند. از منظر صندوق، نکته حائز اهمیت آنکه اثرات ایجاد عدم قطعیت در سیاست تجاری، بر سرمایه گذاری در بازارهای نوظهور و اقتصادهای بازتر و برای شرکت‌هایی با بدهی بالا، حتی بیشتر است؛ به نحوی که بدهی شرکت‌ها در آسیا از زمان بحران مالی جهانی، به طور قابل توجهی افزایش یافته است؛ امری که در پی همه گیری کرونا، تشدید شده است و حاکی از تأثیرات مخرب عدم اطمینان بیشتر در سیاست تجاری به ویژه برای منطقه آسیا است.

باید به این نکته توجه داشت که هر چند تأثیرات این امر مخرب هستند، اما در مقایسه، خسارات ناشی از خدشه در انسجام اقتصادی در دنیا، بسیار بزرگتر خواهد بود. صندوق بین‌المللی پول با توجه به اهمیت تجارت به‌ویژه برای آسیا و رشد پایین بهره‌وری در سراسر جهان، خسارت ناشی از گسستگی تجارت را به دلیل بهره‌وری پایین برآورد می‌کند که مسلماً میزان این خسارات، مقدار پایین تری را نشان می‌دهد، زیرا فاکتورهایی مانند تأثیرات کاهش موجودی سرمایه به دلیل کاهش حجم سرمایه گذاری و ایجاد اختلال بالقوه در جریان دانش را در نظر نگرفته است.

بر اساس سناریوی گسسته شدن اقتصاد، تجارت میان بلوک‌های تجاری در بخش‌هایی که اخیراً شاهد افزایش محدودیت‌ها بوده‌اند، مانند انرژی و فناوری، قطع می‌شود و همچنین موانع غیرتعرفه‌ای در سایر بخش‌ها به سطوح دوران جنگ سرد افزایش می‌یابد. بر اساس این سناریوی صندوق بین‌المللی پول، بلوک‌ها بر اساس نوع رأی‌ای که کشورها در مجمع عمومی سازمان ملل در مارس ۲۰۲۲ به مسأله تهاجم

روسیه به اوکراین دادند، تقسیم شدند.

بر این اساس، اگر تنها روسیه از کشورهایی که رای مثبت دادند، جدا شود، خسارات ناشی از آن برای اقتصاد جهانی، اندک خواهد بود. با این حال، در سناریوهای نامطلوب‌تر مانند زمانی که جهان به دو بلوک و همراه با محدودیت تجارت بین کشورهای موافق و مخالف یا ممتنع تقسیم شود، ضرر و زیان‌ها به طور قابل توجهی افزایش می‌یابد؛ بر این اساس، تخمین زده می‌شود که سالانه ۱,۵ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان کاهش یابد؛ این در حالی است که برای کشورهای آسیایی و اقیانوسیه، زیان‌های بزرگتر، یعنی بیش از ۳ درصد تولید ناخالص داخلی تخمین زده می‌شود که حاکی از نقش کلیدی تجارت در منطقه است. در واقع، حجم خسارت در کشورهایی که از حجم تجارت قابل توجهی با سایر بلوک‌ها برخوردارند، به دلیل از دست دادن بازارهای صادراتی و انشعاب شبکه‌های پیچیده تولید، بیشتر خواهد بود.

در این سناریو به جهت وقوع از هم گسستگی، بازار کار دستخوش تحول شدیدی خواهد شد؛ علاوه بر این، بخش‌هایی به دلیل ایجاد محدودیت‌های تجاری بیشتر، مجبور به انقباض خواهند شد؛ بر همین اساس، تخمین زده می‌شود که میانگین اشتغال در کشورهای آسیایی تا ۷ درصد کاهش یابد.

نکته حائز اهمیت آنکه نتایج ذکر شده، صرفاً با تمرکز بر تجارت احصا شده و تأثیرات ناشی از گسستگی بالقوه پیوندهای مالی که حائز تأثیرات بسیار عمیق تری است، در آن لحاظ نشده است. گسستگی مالی هم منجر به هزینه‌های کوتاه مدت ناشی از بازگشایی سریع موقعیت‌های مالی می‌شود و هم متضمن هزینه‌های بلندمدت ناشی از تنوع کمتر و رشد کندتر بهره‌وری به دلیل کاهش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است.

نتایج بررسی‌های صندوق بین‌المللی پول، حاکی از آن است که ریسک‌های فراوانی وجود دارد. لذا سیاست‌گذاران آسیایی و حتی در سراسر جهان، باید به منظور ممانعت از اثرات نامطلوب ناشی از پراکندگی بیشتر اقتصادها و تضمین تداوم تجارت، به عنوان موتور رشد، اقدام کنند.

در همین راستا، اقداماتی از جمله رفع محدودیت‌های تجاری آسیب‌رسان و کاهش عدم اطمینان از طریق برقراری ارتباط شفاف میان اهداف سیاستی، باید در اولویت قرار گیرند. تکمیل توافق‌نامه‌های منطقه‌ای به همراه انجام اصلاحات در سطح چندجانبه، در عین حالی که منجر به احیای سیستم کارآمد حل و فصل اختلافات سازمان تجارت جهانی می‌شود، قادر به کاهش تأثیرات منفی بالقوه سیاست‌های تبعیض‌آمیز بر سایر شرکای تجاری و همچنین به حل برخی از مهمترین عوامل بنیادی بروز تنش‌ها نیز کمک می‌کند. با این حال، مهمتر از تمامی موارد بالا، تعامل و گفتگو میان کشورها به منظور جلوگیری از وقوع مخرب‌ترین سناریوهای چندپارگی اقتصاد جهانی است که ضرورت تام دارد.

مازاد بودجه ۴۰ میلیارد دلاری عربستان سعودی در ۹ ماهه نخست سال ۲۰۲۲

بر اساس داده‌های جدید وزارت دارایی عربستان سعودی، این کشور در ۹ ماه نخست سال ۲۰۲۲، ۱۴۹٫۶ میلیارد ریال، معادل ۴۰ میلیارد دلار، مازاد بودجه داشته است؛ در واقع، میزان درآمدهای این کشور بالغ بر ۹۵۰٫۲ میلیارد ریال سعودی و حجم هزینه‌های آن، ۸۰۰٫۷ میلیارد ریال بوده است.

درآمدهای نفتی در سه ماهه سوم، با کاهش ۸٫۵ درصدی مواجه شد و به رقم ۲۲۹٫۰۲ میلیارد ریال رسید، اما در کل، جهش سالانه ۵۵ درصدی را به ثبت رسانده است. درآمدهای غیرنفتی عربستان در سه ماهه سوم، با ۳۹ درصد کاهش به ۷۲٫۸ میلیارد ریال و ۲۴ درصد به صورت سالانه کاهش یافته است.

بر اساس آخرین ارقام بودجه، مازاد بودجه این کشور از انتظارات پیشین وزارت دارایی عربستان فراتر رفته است؛ به نحوی که در ماه سپتامبر مازاد بودجه این کشور را ۹۰ میلیارد ریال پیش بینی کرد. شایان توجه است که بر اساس پیش‌بینی‌ها، تولید ناخالص داخلی واقعی عربستان در سال ۲۰۲۲، رشد ۸ درصدی و تورم حدود ۲٫۶ درصدی را تجربه خواهد کرد.

با نگاهی به پیش‌بینی‌های سال آینده، انتظار می‌رود کل درآمدهای عربستان سعودی در سال ۲۰۲۳ به حدود ۱٫۱۲ تریلیون ریال و در سال ۲۰۲۵، به حدود ۱٫۲۱ تریلیون ریال افزایش یابد. کل هزینه‌های عربستان در سال مالی آینده ۲۰۲۳، حدود ۱٫۱۱ تریلیون ریال تخمین زده می‌شود و انتظار می‌رود که سقف هزینه‌ها در سال ۲۰۲۵ به حدود ۱٫۱۳ تریلیون ریال برسد.

در واقع عربستان، اهداف بودجه عمومی دولت برای سال مالی ۲۰۲۳ را تداوم بخشیدن به روند تقویت و توسعه موقعیت مالی این کشور طراحی کرده است.

دولت عربستان مصمم است تا به منظور تقویت سیستم حمایتی، حمایت اجتماعی و سرعت بخشیدن به طرح‌های کلیدی و پروژه‌های بزرگ، رشد اقتصادی را افزایش داده و با اتخاذ سیاست‌ها و اقدامات متعدد، از اقتصاد در برابر پیامدهای تورم و چالش‌های زنجیره تامین، حفاظت نماید.

اخیراً صندوق سرمایه‌گذاری مستقل پادشاهی، تصمیم خود مبنی بر بازگشایی پنج شرکت سرمایه‌گذاری منطقه‌ای دیگر در کشورهای اردن، بحرین، سودان، عراق و سلطان نشین عمان را اعلام کرد. این تصمیم پس از راه‌اندازی شرکت سرمایه‌گذاری مشترک مصر-سعودی در ماه اوت گرفته شده است.

بنا بر اطلاعات منتشر شده، در هر شش شرکت، ارزش سرمایه‌گذاری‌های هدفمند به ۹۰ میلیارد ریال در بخش‌های مختلف خواهد رسید. فعالیت این شرکت‌ها در زمینه زیرساخت‌ها، توسعه املاک و مستغلات، معدن، مراقبت‌های بهداشتی، خدمات مالی، غذا و کشاورزی، تولید، مخابرات و فناوری و سایر بخش‌های استراتژیک خواهند بود.